

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت

دانشکده تربیت
رشته مشاوره خانواده
پایان نامه کارشناسی ارشد

طراحی بسته آموزشی روان‌شناختی هشیاری و خودپایی در تسهیل هویت‌یابی دینی نوجوان و بررسی روایی آن

استاد راهنما
حجت‌الاسلام دکتر نجیب الله نوری

دانش‌پژوه
محسن مطلبی کربکندی

دیماه ۱۴۰۱

الحمد لله الذي
خلقنا من
الحمم

بسمه تعالی

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
موسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت

صورت جلسه دفاع پایان نامه

بایمیدات خداوند متعال و با استعانت از حضرت ولی عصر (عجل الله تعالی فرجه)

جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد محسن مطلبی کرمانندی رشته: مشاوره خانواده

تحت عنوان: طراحی بسته آموزشی روانشناختی بشاری و نوبانی در تسهیل هویت یابی دینی نوجوان و بررسی روانی آن

با حضور اساتذ و راهنما، اساتذ مشاوره و بیات داوران در موسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت در تاریخ ۱۳۹۲/۱۱/۱۸ برگزار گردید و پایان نامه ایشان با

کسب نمره در عدد ۱۹۷۵ به حروف: نوزده و هفتاد و پنج با درجه عالی پذیرفته شد.

نام و نام خانوادگی	مرتبه علمی	امضاء
مدیر گروه: حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر محمدرضا احمدی	دانشیار	
استاد راهنما: حجت الاسلام و المسلمین جناب آقای دکتر نجیب الله نوری	استادیار	
استاد داور: حجت الاسلام و المسلمین جناب آقای دکتر محمدرضا احمدی	دانشیار	
نماینده تحصیلات تکمیلی: جناب آقای مصطفی رستمی		

معاون آموزشی موسسه
فاطمه ارشدی

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت

دانشکده تربیت
رشته مشاوره خانواده
پایان نامه کارشناسی ارشد

طراحی بسته آموزشی روان‌شناختی هُشیاری و خودپایی در تسهیل هویت‌یابی دینی نوجوان و بررسی روایی آن

استاد راهنما
حجت‌الاسلام دکتر نجیب الله نوری

دانش‌پژوه
محسن مطلبی کربکندی

دیماه ۱۴۰۱

بسمه تعالی

تعهدنامه اصالت پایان نامه

این جانب **محسن مطلبی کرپکندی** فرزند **محمد** متولد **تهران** به شماره شناسنامه **۰۰۱۰۷۹۴۹۹۹** صادره از **تهران** به شماره دانش پژوهی **۹۷۱۱۵۰۰۶** رشته **مشاوره خانواده** متعهد می شوم که مطالب مندرج در این پایان نامه حاصل کار پژوهشی این جانب است و دستاوردهای پژوهشی دیگران که در این زمینه از آنها استفاده شده است مطابق مقررات ارجاع و در فهرست منابع و مآخذ ذکر گردیده است.

این پایان نامه قبلاً برای احراز هیچ مدرک هم سطح یا بالاتر ارائه نشده است. در صورت اثبات تخلف (در هر زمان) مدرک تحصیلی صادرشده توسط مؤسسه از اعتبار ساقط خواهد شد.

محسن مطلبی کرپکندی

امضاء

حقوق مادی و معنوی پایان نامه

چاپ و انتشار پایان نامه های تحصیلی دانش پژوهان مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت بیانگر بخشی از فعالیت های علمی - پژوهشی مؤسسه است.

این جانب **محسن مطلبی کربکندی** دانش پژوه رشته **مشاوره خانواده** مقطع کارشناسی ارشد، متعهد می گردم موارد ذیل را در خصوص حقوق مادی و معنوی پایان نامه ام با موضوع:

طراحی بسته آموزشی روان شناختی هشیاری و خودپایی در تسهیل هویت یابی دینی نوجوان و بررسی روایی آن

رعایت نمایم و در صورت تخلف از موارد ذیل، کلیه تبعات حقوقی آن بر عهده این جانب خواهد بود:

۱. در صورت اقدام به چاپ پایان نامه، مراتب را قبلاً به صورت کتبی به معاونت پژوهش مؤسسه اطلاع دهم و در صورت تمایل مؤسسه به چاپ پایان نامه به صورت کتاب، اولویت با مؤسسه خواهد بود.

۲. در صورت موافقت معاونت پژوهش با چاپ پایان نامه به صورت کتاب توسط دانش پژوه، در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل چاپ گردد:

«کتاب حاضر حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته **مشاوره خانواده** است که در سال ۱۴۰۱ در مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت به راهنمایی **حجت الاسلام آقای دکتر نجیب الله نوری** از آن دفاع شده است».

۳. به منظور غنی سازی منابع و مآخذ کتابخانه مؤسسه، دو نسخه از آن به کتابخانه و دو نسخه نیز جهت بهره برداری به معاونت پژوهش اهدا خواهد شد.

محسن مطلبی کربکندی

امضاء

تقدیم بہ محضر

مادر آب و پدر خاک

دو دریای جوشان معرفت و نور

وجود مبارک حضرت امیر المؤمنین و صدیقہ طاہرہ (سلام اللہ علیہما)

آنان کہ ہویت دینی ما، از چشمہ وجودشان جوشیدہ است...

با یاد پدرم که چون شقایق، داغ نبودش را بر سینه دارم
تقدیر و تشکر می‌کنم از:

- ❖ مادر عزیزم که شانه‌های خسته‌اش تکیه‌گاه زندگی‌ام بوده است و وجودم برایش همه رنج بوده و وجودش برایم همه مهر.
- ❖ همسر مهربانم که در سایه همیاری و همدلی او، به ارائه این مرقومه نائل شدم؛ کسی که همواره در طول سال‌های متمادی تحصیلی، متحمل زحماتم و در مواجهه با مشکلات و کاستی‌ها، برایم مایه دلگرمی و تکیه‌گاه راستین بود.
- ❖ دختر دلبندم که در مسیر تدوین این پژوهش، همه محدودیت‌ها را متحمل شد و همواره با محبت‌های خالص کودکانه، مرا نوازش داد.
- ❖ استاد گرامی جناب حجت‌الاسلام دکتر نجیب الله نوری که در تدوین این اثر، دلسوزانه مرا راهنمایی نمودند و بی‌شک نگارش این اثر بدون راهنمایی‌های ارزنده ایشان، امکان‌پذیر نبود.

چکیده

هدف از پژوهش حاضر، طراحی بسته آموزشی روان‌شناختی هویت‌یابی دینی نوجوان و بررسی روایی آن بود. این پژوهش بر پایه الگویی از «مؤلفه‌های هویت در منابع اسلامی» (نوری، ۱۳۹۵) تنظیم و دو مؤلفه فرایندی هویت یعنی «هشیاری» و «خودپایی» به‌عنوان مبنای نظری پژوهش تعیین گردید. این پژوهش، با استفاده از روش کیفی حوزه‌های معنایی تدوین شد. در این روش ابتدا ۸ کلیدواژه بر اساس عناصر تعریف هویت دینی و زیرمؤلفه‌های دو مؤلفه هشیاری و خودپایی، انتخاب شد؛ سپس واژگان و مفاهیم کلیدی مرتبط با آن عناوین انتخاب گردید؛ سپس با استفاده از نرم‌افزارهای قرآنی و حدیثی از بین تمامی آیات قرآن و روایات منقول از اهل‌بیت (ع) به‌عنوان جامعه آماری، مجموعاً ۱۵۹ آیه و روایتی که بیشتر از نظر محتوایی با آن عناوین مرتبط بودند، با روش نمونه‌گیری هدفمند به‌عنوان نمونه آماری گردآوری و غربال شد و بعد از تجزیه و تحلیل این آیات و روایات، محتوای جلسات بر اساس محتوای اسلامی و روان‌شناختی تنظیم گشت. همچنین جهت سنجش روایی بسته آموزشی، از روش روایی محتوایی استفاده شد و محتوای جلسات در اختیار ۹ نفر از متخصصین روان‌شناسی و علوم اسلامی قرار گرفت و داده‌ها در قالب فرمول CVI و با استفاده از نرم‌افزار SPSS تجزیه و تحلیل شد. یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که بسته آموزشی هویت دینی نوجوان از ۸ جلسه زیر تشکیل شده است: ۱. هشیاری به اهداف زندگی، ۲. هشیاری به باورهای بنیادین دینی، ۳. هشیاری به ارزش‌های مطلوب، ۴. هشیاری به کشف توانمندی‌ها و آسیب‌پذیری‌های فردی، ۵. تنظیم خویشتن، ۶. خودمراقبتی، ۷. مهار خویشتن و ۸. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری. این بسته آموزشی متشکل از ۸ جلسه است و ضریب روایی محتوایی جلسات بین ۰/۷۹ تا ۱/۰۰ قرار دارد. درنهایت یافته‌های پژوهش حاضر با یافته‌های مشابه مقایسه و بر اساس منابع اسلامی توصیف شد.

کلیدواژه‌ها: هویت، نوجوان، هویت دینی، هویت‌یابی، بسته آموزشی

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات و مفاهیم ۱

- ۱-۱- مقدمه ۲
- ۱-۲- بیان مسئله ۴
- ۱-۳- اهمیت و ضرورت پژوهش ۶
- ۱-۴- پرسش‌های پژوهش ۷
 - ۱-۴-۱- پرسش اصلی ۷
 - ۱-۴-۲- پرسش فرعی ۷
- ۱-۵- اهداف پژوهش ۷
- ۱-۶- نوآوری پژوهش ۷
- ۱-۷- تعریف مفاهیم ۸
 - ۱-۷-۱- هویت ۸
 - ۱-۷-۱-۱- تعریف لغوی هویت ۸
 - ۱-۷-۱-۲- تعریف اصطلاحی هویت ۸
 - ۱-۷-۲- هویت دینی ۸
 - ۱-۷-۳- بسته آموزشی ۹
 - ۱-۷-۴- مؤلفه هُشیاری ۹
 - ۱-۷-۵- مؤلفه خودپایی ۱۰
 - ۱-۷-۶- دوره نوجوانی ۱۰
 - ۱-۷-۷- منابع اسلامی ۱۰
 - ۱-۷-۸- روایی ۱۰

فصل دوم: مبانی نظری و پژوهش‌ها ۱۱

۱۲.....	۲-۱- مبانی نظری روان‌شناختی
۱۲.....	۲-۱-۱- تاریخچه هویت
۱۵.....	۲-۱-۲- نظریه‌های هویت
۱۵.....	۲-۱-۲-۱- نظریه فروید
۱۵.....	۲-۱-۲-۲- نظریه اریکسون
۱۷.....	۲-۱-۲-۳- نظریه مارسیا
۱۷.....	۲-۱-۲-۴- نظریه واترمن
۱۸.....	۲-۱-۲-۵- نظریه مک‌آدامز
۱۹.....	۲-۱-۲-۶- نظریه برزونسکی
۲۰.....	۲-۱-۲-۷- نظریه نیومن و نیومن
۲۰.....	۲-۱-۳- انواع هویت
۲۱.....	۲-۱-۳-۱- هویت فردی
۲۱.....	۲-۱-۳-۲- هویت اجتماعی
۲۲.....	۲-۱-۳-۳- هویت جنسی
۲۲.....	۲-۱-۳-۴- هویت ملی
۲۲.....	۲-۱-۳-۵- هویت شغلی
۲۳.....	۲-۱-۳-۶- هویت دینی
۲۳.....	۲-۱-۴- ابعاد هویت
۲۳.....	۲-۱-۴-۱- بُعد فرایندی تکوین هویت
۲۴.....	۲-۱-۴-۲- بُعد معناسازی هویت
۲۴.....	۲-۱-۴-۳- بُعد تداومی و تحولی هویت
۲۶.....	۲-۱-۴-۴- بُعد تمایز و تشابه هویت
۲۶.....	۲-۱-۵- بحران هویت

۲۷	۱-۵-۲- بحران هویت از منظر اریکسون
۳۰	۲-۵-۱- بحران هویت دینی
۳۰	۳-۵-۱-۲- نشانه‌های بحران هویت
۳۲	۶-۱-۲- نوجوان و هویت
۳۲	۱-۶-۱-۲- دوره نوجوانی
۳۶	۲-۶-۱-۲- هویت در نوجوانی
۴۰	۷-۱-۲- دین و هویت
۴۰	۱-۷-۱-۲- دین
۴۲	۲-۷-۱-۲- نقش دین در هویت
۴۲	۳-۷-۱-۲- هویت دینی
۴۵	۴-۷-۱-۲- هویت دینی نوجوان
۴۶	۵-۷-۱-۲- تفاوت هویت دینی و دین‌داری
۴۷	۶-۷-۱-۲- جایگاه افراد نسبت به هویت دینی
۴۸	۷-۷-۱-۲- فرایندهای هویت‌یابی دینی
۴۸	۱-۷-۷-۱-۲- پاسخ به پرسش‌های بنیادین
۴۹	۲-۷-۷-۱-۲- یادگیری مشاهده‌ای
۴۹	۳-۷-۷-۱-۲- مسئولیت‌پذیری
۵۰	۴-۷-۷-۱-۲- تفکر نقادانه
۵۰	۸-۷-۱-۲- آثار هویت‌یابی دینی
۵۰	۱-۸-۷-۱-۲- پاسخ به پرسش‌های بنیادین
۵۱	۲-۸-۷-۱-۲- معنابخشی به زندگی
۵۱	۳-۸-۷-۱-۲- رویکرد مثبت به آینده
۵۲	۴-۸-۷-۱-۲- وفاداری

- ۵-۸-۷-۱-۲- همبستگی اجتماعی ۵۲
- ۷-۱-۲- موانع هویت‌یابی دینی ۵۳
- ۷-۱-۲-۹-۱- گُست فرهنگی ۵۳
- ۷-۱-۲-۹-۲- تغییرات پُرشتاب اجتماعی ۵۳
- ۷-۱-۲-۹-۲-۱- پدیده جهانی شدن ۵۳
- ۷-۱-۲-۹-۳- ضعف نظام آموزشی ۵۴
- ۲-۲- پژوهش‌های هویت ۵۴
- ۲-۲-۱- پژوهش‌های مفهومی ۵۴
- ۲-۲-۱-۱- مؤلفه‌های هویت دینی ۵۴
- ۲-۲-۱-۲- مؤلفه‌های هویت دینی در منابع اسلامی ۵۵
- ۲-۲-۲- پژوهش‌های همبستگی ۵۶
- ۲-۲-۲-۱- رابطه دین و مذهب با هویت ۵۶
- ۲-۲-۲-۲- رابطه کارکرد خانواده با هویت و هویت دینی ۵۷
- ۲-۲-۲-۳- رابطه هویت دینی با حرمت خود و نشانه‌های افسردگی ۵۸
- ۲-۲-۲-۴- رابطه باور دینی دوستان و اطرافیان با هویت دینی ۵۸
- ۲-۲-۲-۵- رابطه هویت ملی با هویت دینی ۵۸
- ۲-۲-۲-۶- رابطه هویت دینی با ارتکاب جرائم ۵۹
- ۲-۲-۲-۷- رابطه بین وضعیت‌های هویت دینی با عوامل پنج‌گانه شخصیت ۵۹
- ۲-۲-۳- پژوهش‌های سنجشی ۵۹
- ۲-۲-۳-۱- مقیاس سنجش هویت دینی رحیمی نژاد و احمدی ۵۹
- ۲-۲-۳-۲- مقیاس سنجش هویت دینی کراسکیان موجمناری ۶۰
- ۲-۲-۳-۳- مقیاس سنجش هویت دینی بل ۶۰
- ۲-۲-۳-۴- مقیاس سنجش هویت دینی خوشاوی ۶۰

۶۱	 ۲-۲-۴- پژوهش‌های آزمایشی
۶۱	 ۲-۲-۴-۱- تأثیر گروه‌درمانی در درمان بحران هویت
۶۱	 ۲-۲-۴-۲- تأثیر نظریه کنترل و انتخاب گلاسِر بر هویت آشفته
۶۱	 ۲-۲-۵- پژوهش‌های طراحی بسته آموزشی
۶۱	 ۲-۲-۵-۱- بسته آموزشی ارتقای هویت دینی نوجوان
۶۲	 ۲-۳- مبانی نظری اسلامی
۶۲	 ۲-۳-۱- مبانی اسلامی ضرورت هویت‌یابی دینی
۶۶	 ۲-۳-۲- مبانی اسلامی مؤلفه‌های «هشیاری» و «خودپایی»
۶۶	 ۲-۳-۲-۱- مؤلفه هشیاری
۶۷	 ۲-۳-۲-۱-۱- منابع اسلامی هشیاری به اهداف زندگی
۶۹	 ۲-۳-۲-۱-۲- منابع اسلامی هشیاری به باورهای بنیادین دینی
۷۱	 ۲-۳-۲-۱-۳- منابع اسلامی هشیاری به ارزش‌های مطلوب
۷۴	 ۲-۳-۲-۱-۴- منابع اسلامی هشیاری به کشف توانمندی‌ها و آسیب‌پذیری‌های فردی
۷۷	 ۲-۳-۲-۲- مؤلفه خودپایی
۷۷	 ۲-۳-۲-۲-۱- منابع اسلامی ضرورت تنظیم خویشتن
۸۰	 ۲-۳-۲-۲-۲- منابع اسلامی ضرورت خودمراقبتی
۸۲	 ۲-۳-۲-۲-۳- منابع اسلامی ضرورت مهارِ خویشتن

فصل سوم: روش پژوهش ۸۴

۸۵	 ۳-۱- روش تحقیق
۸۷	 ۳-۲- جامعه آماری
۸۷	 ۳-۳- نمونه آماری
۸۸	 ۳-۴- روش نمونه‌گیری
۹۲	 ۳-۵- ابزار و روش گردآوری اطلاعات

و..... طراحی بسته آموزشی روان‌شناختی هُشیاری و خودپایی در تسهیل هویت‌یابی دینی نوجوان و بررسی روایی آن

۳-۶- مراحل ساخت بسته آموزشی..... ۹۳

۳-۷- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات..... ۹۵

فصل چهارم: یافته‌های پژوهش ۹۷

۴-۱- یافته‌های محتوایی..... ۹۸

۴-۱-۱- اهداف و محتوای جلسات..... ۹۸

۴-۱-۱-۱- ویژگی‌های ساختاری بسته آموزشی..... ۱۰۳

۴-۱-۱-۲- تکنیک‌های بسته آموزشی..... ۱۰۵

۴-۱-۱-۳- تکالیف خانگی بسته آموزشی..... ۱۰۹

۴-۱-۱-۴- ویژگی‌های ضروری مشاور و مراجع..... ۱۱۲

۴-۲- یافته‌های روایی محتوایی..... ۱۱۴

فصل پنجم: بحث و نتیجه‌گیری ۱۱۸

۵-۱- پاسخ به پرسش‌های پژوهش..... ۱۱۹

۵-۲- توصیف محتوای جلسات..... ۱۲۰

۵-۲-۱- توصیف جلسه اول..... ۱۲۱

۵-۲-۲- توصیف جلسه دوم..... ۱۲۲

۵-۲-۳- توصیف جلسه سوم..... ۱۲۳

۵-۲-۴- توصیف جلسه چهارم..... ۱۲۵

۵-۲-۵- توصیف جلسه پنجم..... ۱۲۷

۵-۲-۶- توصیف جلسه ششم..... ۱۲۹

۵-۲-۷- توصیف جلسه هفتم..... ۱۳۰

۵-۲-۸- توصیف جلسه هشتم..... ۱۳۱

۵-۳- تبیین ترتیب جلسات..... ۱۳۱

ز.....فهرست مطالب

- ۱-۳-۵- تبیین ترتیب جلسات اول تا چهارم ۱۳۲
- ۲-۳-۵- تبیین ترتیب جلسات پنجم تا هشتم ۱۳۳
- ۴-۵- مقایسه ۱۳۳
- ۵-۵- نتیجه‌گیری ۱۳۶
- ۶-۵- محدودیت‌های پژوهش ۱۳۷
- ۷-۵- پیشنهادهای پژوهش ۱۳۷

فهرست منابع ۱۳۹

- منابع فارسی ۱۳۹
- منابع عربی ۱۵۰
- منابع لاتین ۱۵۲

پیوست‌ها ۱۵۸

- پیوست الف: فرم سنجش روایی محتوایی ۱۵۸
- پیوست ب: جدول تفکیک زمانی ارائه محتوای جلسات آموزشی ۱۷۰
- پیوست ج: فرم برنامه‌ریزی اهداف کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت ۱۷۱
- پیوست د: جدول بررسی ارزش‌های بنیادین و غیر بنیادین ۱۷۲
- پیوست ه: جدول تفکیک عناوین جلسات هشت‌گانه آموزشی بر اساس مؤلفه‌ها ۱۷۳